

Mezuniyet öncesi tıp eğitiminde akreditasyon

Prof. Dr. Zekeriya Aktürk

1968 yılında Trabzon'da doğdu. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi (1991). 1998 yılında Sağlık Bakanlığı Haydarpaşa Eğitim Hastanesi'nde aile hekimliği uzmanlık eğitimini tamamladı. 1999-2006 yılları arasında Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde, 2006-2009 arasında Suudi Arabistan Sağlık Bakanlığı'nda görev yaptı. 2009 yılından beri Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

Vaktiyle ayakkabı esnafından biri müşterisine özürle, hatalı bir pabucu sağlam diye satması üzerine ilgili şahıs Ahî temsilciliğine şikâyet edilmiştir. Yetkililer durumu incelemiş ve müşterinin haklılığı ortaya çıkınca, müşterinin zararı tazmin edildikten sonra kötü mal imal eden ayakkabıcının pabucu halkın huzurunda, merasimle dama atılmıştır. Bu uygulama esnafın, esnaflığının sona

ermesi anlamına gelmektedir. Çünkü bu iş yerinden artık hiç kimse alışveriş yapmayacaktır.⁽¹⁾

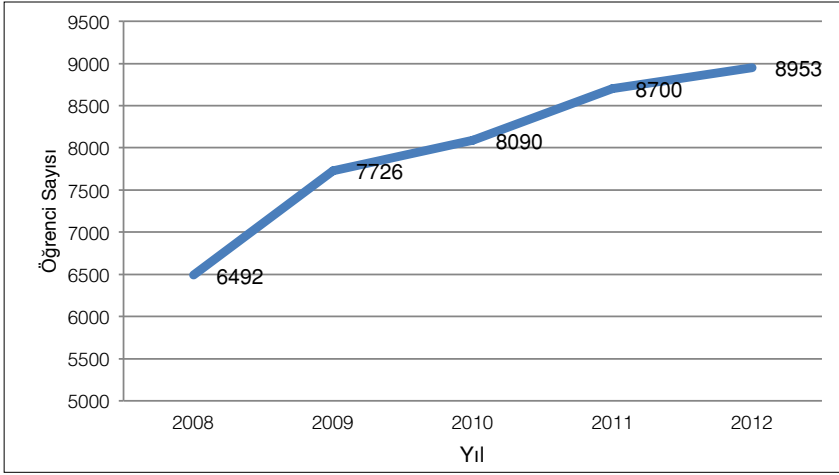
Ahi temsilciliklerinin işlevini bugün meslek örgütleri ve tüketici birlikleri devralmış durumdadır. Ancak şurası bir gerçek ki, kaliteli ürün elde edebilmek, tarih boyunca bir tüketici hakkı olarak görülmüştür.

Akreditasyon, yeterliliğin, yetkinliğin veya

kredibilitenin belgelendirildiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır.⁽²⁾ Günümüzde topluma hizmet sunan kurum ve kuruluşların akredite olması gerekliliği üzerinde uzlaşmış bir konudur. Bu gerekliliği savunan iki görüş şunlardır:

1. Bireylerin ve toplumun menfaatleri her zaman hekimlerin menfaatlerinin önünde gelir;⁽³⁾
2. Bir meslekte profesyonel sorumlulukların düzenlenmesi (self-regulation)

Grafik 1: Türkiye'de 2008-2012 arasında tıp fakültesi öğrenci kontenjanları

tüm meslekler için vazgeçilmez bir prensiptir.⁽⁴⁾

Türkiye'de liselerden her yıl bir buçuk milyona yakın öğrenci mezun olmaktadır. Bunların yarıya yakını 1500 yükseköğretim programlarından birine yerleştirilmektedir.⁽⁵⁾ Bu yükseköğretim programları içerisinde 499 adet sağlıkla ilgili program, bunların içerisinde de 74 adet tıp fakültesi bulunmaktadır.⁽⁶⁾

Türkiye'de hekim sayısı Avrupa ülkelerine göre azdır. Bazı branşlarda ülke ihtiyacına ulaşılmış olsa da özellikle aile hekimi sayısı açısından 20 bin civarında bir açık söz konusudur. Bununla birlikte, son zamanlarda çok sayıda yeni tıp fakültesi de açılmış ve tıp fakültelerinin 1. sınıflarındaki toplam öğrenci sayısı 10 bine yaklaşmıştır (Grafik 1).⁽⁷⁾ Bu gelişme iki önemli sorunu gündeme getirmektedir:

1. Yakın gelecekte ihtiyaç fazlası tıp fakültesi mezunu oluşma ihtimali vardır (nicelik sorunu); dolayısıyla iyi bir projeksiyon çalışması gerekmektedir.⁽⁸⁾

2. Mevcut tıp fakültelerinin altyapı, eğitici ve program yeterlilikleri önemli farklılıklar olabilir (nitelik sorunu).

Bu yazıda tıp fakültelerinin mezuniyet öncesi tıp eğitimi kaliteleri ve bu çerçevede akreditasyon sürecinin önemi ve özelliklerinden bahsedilecektir.

Flexner dönemi

Mezuniyet öncesi tıp eğitiminde akreditasyon üzerinde düşünürken Amerika Birleşik Devletleri'nin 1900'lü yıllardaki durumuna bakmak önemli fikirler verebilir. Hiç şüphesiz 100 yıl sonrasında aynı sorunları yaşıyoruz demek abartı olacaktır. Bununla birlikte ABD'nin geçirdiği sürecin bilinmesi, konuya önemli bir bakış açısı sağlayacaktır.

Tarihsel süreçte tıp eğitiminin bir usta-

çırak ilişkisinde geliştiği bilinmektedir. Türk ve İslam tarihinde Gevher Nesibe gibi yapılandırılmış tıp eğitiminin verildiği medrese ve külliye olmakla birlikte, Batı'da ilk tıp fakülteleri İngiltere'de açılmıştır. ABD'de hekimlik yapmakta olan kişilerin bazıları Avrupa'daki tıp fakültelerinden mezun olmakla birlikte, çoğunluğu yapılandırılmış bir eğitime tabi olmamıştı. 1900'de var olan 500 tıp fakültesi arasında ise altyapı, eğiticiler, eğitim yöntemi ve müfredat içeriği açısından ciddi farklılıklar vardı. Hekimlerin çoğu genel pratisyen olarak görev yapmaktaydı.

Bu ortamda ABD hükümeti tıp eğitiminin kalitesini artırmak ve eğitimi standardize etmek amacıyla bir çalışma yaptırdı. Bu çalışmanın sonucu olan ve *Flexner Raporu* olarak bilinen kararların uygulanmasıyla yaklaşık 400 tıp fakültesi kapatıldı ve branşlaşmaya doğru bir yöneliş başladı.⁽⁹⁾

Tıp Eğitimi İrtibat Komitesi (Liaison Committee on Medical Education – LCME)

ABD Eğitim Bakanlığı LCME'yi tıp hekimi yetiştiren eğitim programlarının akreditasyonu için yetkili kurum olarak tanımaktadır. 1942 yılında kurulan LCME'nin yönetiminde tıp eğitimcileri ve yöneticileri, çalışan hekimler, halktan üyeler ve tıp öğrencilerinden oluşan 17 üye bulunmaktadır.⁽¹⁰⁾ Tıp fakülteleri dernekleri ve Amerikan Tıp Birliği (AMA) altışar üye vermektedir. LCME, "tıp fakültesinin yapısı ve standartları" (Functions and Structure of a Medical School) isimli dokümanında beş maddeli bir yapı tanımlamaktadır.⁽¹¹⁾

- I. Kurumsal yapı
  - A. Yönetim ve işletme
  - B. Akademik çevre
- II. Tıp hekimliği eğitim programı
  - A. Öğrenim hedefleri

Türkiye'nin 2001 yılında katıldığı Bologna Sürecinde son yıllarda üniversitelerin eğitim içeriğinin şeffaflaşması ve öğrenci değişimini kolaylaştırmak için standartların belirlenmesi yönünde önemli gelişmeler olmaktadır. Bologna Sürecinin 10 temel esası arasında olan karşılaştırılabilir dereceler, hareketlilik, uluslararasılaşma ve kalite güvencesinin sağlanması için de mezuniyet öncesi tıp eğitiminde akreditasyon çok önemlidir.

B. Yapı

1. Genel tasarım
2. İçerik
- C. Öğretim ve değerlendirme
- D. Müfredat yönetimi
- Roller ve sorumluluklar
- E. Program etkinliğinin değerlendirilmesi

III. Tıp öğrencileri

A. Kayıt

1. Üniversite öncesi eğitim şartları
2. Seçim
3. Ziyaretçi öğrenciler ve yatay geçiş öğrencileri

B. Tıp öğrencisi hizmetleri

1. Akademik danışmanlık ve kariyer danışmanlığı
2. İktisadi yardım danışmanlığı ve kaynakları
3. Sağlık hizmetleri ve kişisel danışmanlık

C. Öğrenme ortamı

IV. Öğretim elemanları

- A. Sayı, kalifikasyon ve işlevleri
- B. Personel politikaları
- C. Yönetim

V. Eğitim kaynakları

- A. Finans
- B. Genel imkânlar
- C. Klinik eğitim imkânları
- D. Bilgi kaynakları ve kütüphane hizmetleri

LCME standartlarından "II. Tıp hekimliği eğitim programı" başlığından bazı standartlar, örnek olarak aşağıda verilmiştir:

B. Yapı

1. Genel tasarım

ED-4. Bir tıp fakültesi eğitim programında en az 130 haftalık ders bulunmalıdır.

ED-5. Bir tıp eğitimi müfredatı genel bir profesyonel eğitim sunmalı ve tıp öğrencilerini uzmanlık eğitimine hazırlamalıdır.

ED-5-A. Bir tıp eğitimi müfredatı, öğrencinin yaşam boyu öğrenme için gerekli becerileri kazanması için aktif öğrenme ve bağımsız çalışma fırsatları sağlamalıdır.

Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu (World Federation of Medical Education – WFME)

WFME 1972'de kuruldu. 2003 yılında WFME tarafından temel tıp eğitimi,⁽¹²⁾ mezuniyet sonrası eğitim⁽¹³⁾ ve sürekli mesleki gelişim⁽¹⁴⁾ konularında standartlar yayımlandı. WFME'nin temel tıp eğitimi standartları dokuz ana başlık altında toplanmıştır:

1. Misyon ve hedefler
2. Eğitim programı
3. Öğrencilerin değerlendirilmesi
4. Öğrenciler
5. Akademik ekip
6. Eğitim kaynakları
7. Program değerlendirme
8. Yönetim
9. Sürekli yenileme

WFME standartları, Türkiye dâhil birçok ülkede uyarlanmış ve aynen veya değiştirilerek kullanılmaktadır.

Avicenna Tıp Veritabanı (ATV)

Tıp eğitiminin kalitesini ve akreditasyonu tartışırken dikkate almamız gereken diğer bir unsur, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) çabaları ve Avicenna (İbni Sina) Tıp Veritabanı'dır. DSÖ'nün belli kriterler çerçevesinde dünyadaki tıp fakültelerinin listesini yayınlamaya başlaması, önemli bir standardizasyon çabası sayılabilir (Tablo 1). 1953'ten beri devam eden bu uygulama, halen Kopenhag ve WFME işbirliği ile sürmektedir.⁽¹⁵⁾ Bir tıp fakültesinin ATV listesine girebilmesi için aşağıdaki koşulları sağlaması gerekmektedir:

1. Temel tıp eğitimi programı olmalıdır.
2. Yüz yüze eğitim için düzenli öğrenci almalıdır.
3. Bulunduğu ülkenin bireyleri kaydolabilmelidir.
4. En az bir kampüsü olmalıdır.
5. Ülkenin resmi otoritesi tarafından tanınmalıdır.

DSÖ, WFME işbirliği

Tıp eğitiminin akreditasyonunda önemli bir husus da DSÖ ile WFME işbirliğidir. Bu işbirliği sonucunda 2004 yılında temel tıp eğitiminin akreditasyonu için bir rehber yayımlanmıştır.⁽¹⁶⁾ Bu rehberde bölgesel ve ulusal standartların oluşturulmasının yanında iç ve dış değerlendirme teşvik edilmektedir.

WHO/WFME rehberinde uygun bir akreditasyon için aşağıdaki bileşenlerin olması önerilmektedir:⁽¹⁷⁾

1. Devletin/otoritenin zorlaması
2. Devletten ve hizmet sunucularından (üniversitelerden) bağımsız olma
3. Güvenilirlik ve taraflar tarafından tanınma
4. Şeffaflık
5. Önceden tanımlanmış genel ve disipline özgü kriterler
6. Dış uzmanların kullanılması
7. Öz değerlendirme ve inceleme ziyaretlerini birleştiren bir prosedür
8. Yönetimsel karar
9. Rapor ve kararların yayımlanması

Türkiye'de tıp eğitiminin akreditasyonu

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de tıp eğitiminin akreditasyonuna yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu faaliyetlerden önemlisi, TıpDek – UTEAK – TEPEAD sürecidir. 2002-2007 döneminde, Tıp Sağlık Bilimleri Eğitim Komisyonundaki çalışmalara, YÖDEK tarafından getirilen öneriler dikkate alınarak ve mühendislik fakültelerindeki örnek kullanılarak Tıp Dekanları Konseyi (TıpDek) inisiyatifinde Ulusal Tıp Eğitimi Akreditasyon Kurulu (UTEAK) 2008'de kuruldu.⁽¹⁸⁾ Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği'nin (TEPDAD) 2010 yılında kurulmasıyla UTEAK resmi bir hüviyete kavuşmuş oldu ve faaliyetlerini TEPEAD çatısı altında yürütmeye başladı. Yükseköğretim Kurulu'nun 30.11.2011 tarihli toplantısında TEPEAD'ın bir yıl süre ile geçerli olmak üzere Kalite Değerlendirme Belgesi alması kararlaştırıldı.⁽¹⁹⁾ Bu süreçte, bugüne kadar 12 tıp fakültesine tam akreditasyon verildi. TEPEAD üyesi olabilmek için Ulusal Tıp Eğitimi Akred-

tasyon Kurulu ve alt komisyonlarında en az bir yıl görev yapmış olmak veya tıp eğitimi programlarının değerlendiriciliğini yapan TEPDAD ve benzeri ulusal ya da uluslararası kuruluşlarda en az bir kez değerlendirme takımında yer almış olmak gerekmektedir.⁽²⁰⁾

Diğer taraftan ABD ile karşılaştırıldığında 40 yıl gecikmeli de olsa, mezuniyet öncesi tıp eğitiminin akreditasyonu konusunda Türkiye'de genel bir bilinçlenmenin de oluşmaya başladığı söylenebilir. Bu çalışmaların arasında 10-11 Mart 2012 tarihlerinde Erzurum'da düzenlenen Tıp ve Sağlık Bilimleri Eğitim Programları Kalite ve Akreditasyon Sempozyumu gösterilebilir.⁽²¹⁾

Sonuç

Tıp eğitimi programlarının akreditasyonu, tüm dünyada önemsenen ve özellikle gelişmiş ülkelerde onlarca yıldır uygulanan bir konudur. ABD'de mezuniyet öncesi tıp eğitimi (Liaison Committee on Medical Education), mezuniyet sonrası tıp eğitimi (Accreditation Council for Graduate Medical Education) ve sürekli tıp eğitimi (Accreditation Council for Continuing Medical Education) için ayrı ayrı yetkili kuruluşlar vardır. Avrupa'da da Bologna süreci ve European Union of Medical Specialists gibi kuruluşların tıp eğitiminin kalitesini artırmaya yönelik benzer bir misyon üstlendiklerini söyleyebiliriz.

Tıp eğitimi veren bir kurumun bazı sorumluluklarının olması gerekir. Bunların arasında hizmet edilen toplumun denetimine açık olma ve şeffaf davranma çok önemlidir. Dünyada sınırların hızla kalktığı ve hekim hareketliliğinin arttığı dikkate alınır, yakın gelecekte tıp eğitiminin uluslararası ihtiyaçlara göre şekillenmesi de beklenmelidir.⁽²²⁾ Bugün için tıp eğitiminde uluslararası bir akreditasyon uygulaması olmasa da gelecekte sürecin bu yönde ilerlemesi de söz konusu olabilecektir.⁽²³⁾

Son olarak Bologna Sürecinin de mezuniyet öncesi tıp eğitiminde akreditasyon sürecine etkisinden bahsetmek gerekir. Türkiye'nin 2001 yılında katıldığı süreçte son yıllarda üniversitelerin eğitim içeriğinin şeffaflaşması ve öğrenci değişimini kolaylaştırmak için standartların belirlenmesi yönünde önemli gelişmeler olmaktadır. Bologna Sürecinin 10 temel esası arasında olan karşılaştırılabilir dereceler, hareketlilik, uluslararasılaşma ve kalite güvencesinin sağlanması için de mezuniyet öncesi tıp eğitiminde akreditasyon çok önemlidir.⁽²⁴⁾

Ahi teşkilatlarından günümüze çok zaman geçti. Geçen zamanda medeniyetimizin gelişmesi ve gelişmiş ülkelerin üzerine çıkması beklenir. Tıp

eğitiminin kalitesinin ne kadar sağlandığı ve güvenceye alındığı, bu gelişmişliğin göstergelerinden biri olacaktır.

Kaynaklar

- 1) Bayram A. *Deyimler ve Öyküleri - II. HÜDİL*. 2010(2):18.
- 2) Accreditation. Wikipedia; Available from: <http://en.wikipedia.org/wiki/Accreditation>.
- 3) Lingren SK, H. *Social accountability of medical education: aspects on global accreditation*. *Med Teach*. 2011; 3:667-72.
- 4) *Medical professionalism in the new millenium: a physician charter*. *Ann Intern Med*. 2002;136(3):243-6.
- 5) Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri. 2010; http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2009_2010.pdf. (Erişim tarihi: 18.05.2013)
- 6) YÖK, SB, DPT. *Türkiye'de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsan Gücü Durum Raporu*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu, 2010.
- 7) *Geçmiş Yıllara Ait Sayısal Bilgiler. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi*; Available from: <http://www.osym.gov.tr>.
- 8) Aktürk ZI, M. *The Need for Medical Doctors in Turkey: A Projection Plan from 2013 to 2033 with Emphasis to Family Medicine*. *Euras J Fam Med*. 2013;2(4):33-6.
- 9) Ünlüoğlu İ. *Aile Hekimliğinin Tarihçesi*. In: Bozdemir N, Kara İH, editors. *Birinci Basamakta Tanı ve Tedavi*. Adana: Nobel Tıp Kitabevi; 2010.
- 10) *Liaison Committee on Medical Education. Members of the LCME [18.05.2013]*; Available from: <http://www.lcme.org/members.htm>.
- 11) *Liaison Committee on Medical Education. Functions and Structure of a Medical School. Standards for Accreditation of Medical Education Programs Leading to the M.D. Degree*. May 2012.
- 12) *World Federation for Medical Education 2003a. Basic medical education. WFME global standards for quality improvement*. Copenhagen: WFME Office.
- 13) *World Federation for Medical Education 2003b. Postgraduate medical education. WFME global standards for quality improvement*. Copenhagen: WFME Office.
- 14) *World Federation for Medical Education 2003c. Continuing professional development (CPD) of medical doctors WFME global standards for quality improvement*. Copenhagen: WFME Office.
- 15) *AVICENNA Directories. University of Copenhagen*, <http://avicenna.ku.dk/database/medicine/>. (Erişim tarihi: 18.05.2013)
- 16) *WHO-WFME Task Force on Accreditation. Accreditation of medical education institutions: Report of a technical meeting*. Copenhagen: World Health Organization, 2005.
- 17) *World Health Organization, World Federation for Medical Education (WHO/WFME). WHO-WFME guidelines for accreditation of basic medical education*. WHO/WFME, 2005.
- 18) Sayek İ. *UTEAK. Ulusal Tıp Eğitimi ve Akreditasyon Kurulu*; http://uteak.org.tr/uteak_tepdad/1. (Erişim tarihi: 18.05.2013)
- 19) *TEPDAD Tanıtım. Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Demeği*; http://uteak.org.tr/uteak_tepdad/5. (Erişim tarihi: 18.05.2013)
- 20) *TEPDAD Tüzüğü. Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Demeği*, <http://uteak.org.tr/uploads/TEPDADtuzuk.pdf>. (Erişim tarihi: 18.05.2013)
- 21) Aktürk Z. *Tıp ve Sağlık Bilimleri Eğitim Programları Kalite ve Akreditasyon Sempozyumu. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi; 2012* http://aile.atauni.edu.tr/duyurular/2012_1/index.html - SABA. (Erişim tarihi: 18.05.2013)
- 22) Lindgren S, Brannstrom T, Hanse E, Ledin T, Nilsson G, Sandler S, et al. *Medical education in Sweden*. *Med Teach*. 2011;33(10):798-803. Epub 2011/09/29.
- 23) Lindgren S, Karle H. *Social accountability of medical education: aspects on global accreditation*. *Med Teach*. 2011;33(8):667-72. Epub 2011/07/22.
- 24) *The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade (Leuven/Louvain-la-Neuve Communiqué, April 2009)*. European Higher Education Area; <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=3>. (Erişim tarihi: 18.05.2013)

Tablo 1: Farklı tarihlerde erişilen Avicenna Tıp Veritabanı listesinden bazı ülkelerin tıp fakültesi sayıları

T
Tajikistan [1]
Tanzania (United Republic of) [3]
Tanzania, United Republic of [1]
Thailand [17]
The former Yugoslav Republic of Macedonia [1]
Togo [1]
Trinidad and Tobago [1]
Tunisia [4]
Turkey [44]
Turkmenistan [1]
U
Uganda [3]
Ukraine [19]
United Arab Emirates [4]
United Kingdom [38]
United States [148]
unknown [14]
Uruguay [1]
Uzbekistan [10]
Erişim: 6 Ocak 2012

T
Tajikistan [1]
Tanzania, United Republic of [4]
Thailand [19]
The former Yugoslav Republic of Macedonia [1]
Togo [1]
Trinidad and Tobago [1]
Tunisia [4]
Turkey [54]
Turkmenistan [1]
U
Uganda [5]
Ukraine [19]
United Arab Emirates [5]
United Kingdom [36]
United States [153]
unknown [8]
Uruguay [1]
Uzbekistan [10]
Erişim: 18 Mayıs 2013

uteak.org.tr/uploads/TEPDADtuzuk.pdf. (Erişim tarihi: 18.05.2013)

21) Aktürk Z. *Tıp ve Sağlık Bilimleri Eğitim Programları Kalite ve Akreditasyon Sempozyumu. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi; 2012* http://aile.atauni.edu.tr/duyurular/2012_1/index.html - SABA. (Erişim tarihi: 18.05.2013)

22) Lindgren S, Brannstrom T, Hanse E, Ledin T, Nilsson G, Sandler S, et al. *Medical education in Sweden*. *Med Teach*. 2011;33(10):798-803. Epub 2011/09/29.

23) Lindgren S, Karle H. *Social accountability of medical education: aspects on global accreditation*. *Med Teach*. 2011;33(8):667-72. Epub 2011/07/22.

24) *The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade (Leuven/Louvain-la-Neuve Communiqué, April 2009)*. European Higher Education Area; <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=3>. (Erişim tarihi: 18.05.2013)